

לז. מהו מקור הדין שהערל שעבד פוסל עבודתו?

אמר רב חסדא: דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו, מדברי יחזקאל בן בוזי למדנו; כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי. וכתביב שם לחלל את בריתי – מכאן שמחלל עבודה, הן ערל לב שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים, הן ערל בשר. ופרשו (יה:), דין זה גמרא גמירי להו, ואתא יחזקאל ואסמכיה אקרא. א. 'ערל לב' – פרש"י לעיל: רשע. ויש אומרים שלא מצינו שפסול אלא המומר לעכו"ם (ע' אחיעזר ח"ג ג). וב'זבח תודה' הסתפק במחלל שבת בפרהסיא. ב. 'ערל בשר' פרש"י: שמתו אחיו מחמת מילה. ור"ת פרש: דוקא אם היה מחוייב למול ולא מל מדאגת צער המילה. ורבים מהראשונים חולקים עליו (ע' זבח תודה). ג. ערל שעבד – אינו במיתה (כדלהלן כג:), אבל לוקה הוא כזר (רמב"ם ביאת מקדש ו,ה. וע' אג"מ או"ח ח"ב ג,ב, ב שלהרמב"ם הערל נכלל ב'בן נכר' מהלמ"מ והרי הוא כזר, אך לא לענין מיתה. ע"ש בבאור הענין. וע' בשו"ת הרדב"ז ח"ה א'תנט). ורש"י והרמ"ה (בסנהדרין פג-פד). כתבו שאינו לוקה.

דפים כב – כג

לח. א. טמא שעבד במקדש, האם עבודתו כשרה או פסולה?

ב. טמא שרץ, האם שוחטים וזורקים עליו קרבן פסח או נדחה לפסח שני?

ג. רוב הציבור או כהנים שנטמאו בטומאת שרץ, האם עושים את הפסח בטומאה?

ד. האם טמא מת משלח קרבנותיו? ומה דין קרבן פסח שנשחט על טמא מת?

ה. על מה הציץ מרצה ועל מה אינו מרצה?

א. במשנה מפורש שהטמא שעבד במקדש עבודתו פסולה. ואמרו בגמרא בשם זקני דרום, לא שנו אלא בטמא שרץ (או בשאר טומאות כגון זיבה וצרעת), אבל טמא מת – עבודתו כשרה, מתוך שהציץ מרצה בציבור להקריב בטומאת מת לכתחילה, מרצה גם ביחיד בדיעבד. ואילו רמי בר חמא וריש לקיש (וכ"ה לכמה תנאים וכמה סוגיות במסכת פסחים. עתוס') חלקו על שיטתם.

א. הלכה כדעת שאר החכמים שגם טמא מת עבודתו פסולה.

ב. טמא מת בשביעי שלו; כתבו התוס' שדינו כטמא שרץ ועבודתו פסולה אף לדעת זקני דרום.

ואין נראית כן שיטת הרמב"ם.

ב. נחלקו אמוראים (בפסחים ז) האם שוחטים וזורקים קרבן פסח על טמא שרץ [או טמא מת שחל שביעי שלו בערב הפסח] שהוא ראוי לאכול בערב. מבואר בסוגיא שזקני דרום סברו ששוחטים וזורקים על טמא שרץ.

הרמב"ם פסק שאין שוחטים עליו עד שלא טבל (ביא"מ ב,יב; ק"פ ו,א). ויש שכתב שגזרה דרבנן היא (ע' שער המלך ק"פ ד,ה; קרן אורה).

ג. זקני דרום סוברים שטומאת שרץ אינה נדחית בציבור אלא שולחים פסחיהם על ידי טהורים. ומשמע בגמרא שזהו רק לפי ההנחה ששוחטים וזורקים על טמא שרץ, שהואיל והיחיד אינו נדחה לפסח שני, אין הציבור מקריבים בטומאה. אבל למ"ד אין שוחטים – כיון שהיחיד נדחה לפסח שני, בציבור קרב בטומאה. (אמנם לכתחילה חייבים לטבול שהרי לדברי הכל שוחטים וזורקים על טבול יום דשרץ, אך נפ"מ בדיעבד כשלא טבלו. וע' חו"א ד,ה).

אולם הרמב"ם, הגם שפסק אין שוחטים על טמא שרץ, כתב שאין נדחית אלא טומאת מת בלבד (ע' הל' ביאת מקדש ד, ט קרבן פסח ז, א. וע' שער המלך שם ד, ה; צל"ח פסחים ט; הקדמת נחלת דוד; מנחת ברוך כא כב; חזו"א ד, ו; אבי עזרי קמא ק"פ ו, א ועוד).

ולענין הלכה כתב בחזו"א (ד, ו) שהעיקר כרש"י ותוס' [וגם דעת הרמב"ם אינה ברורה] שטומאת שרץ הותרה בציבור.

כהן שנטמא בשרץ שהקריב קרבן ציבור – ראה בסמוך.

ד. זקני דרום סוברים שטמא מת משלח קרבנותיו, ואף קרבן פסח שאינו ראוי לאכילה בלילה, אלא שלכתחילה מצוה על טמא מת להידחות לפסח שני כדי שיקיים מצות אכילה, אבל בדיעבד אם שחטו עליו את פסחו – קיים מצות הקרבת הפסח. ואולם סתם משנה בפסחים (עתוס') סוברת שאכילת פסחים מעכבת ההקרבה, על כל פנים כשהאדם אינו ראוי לאכילה, כגון טמא. ולכן גם בדיעבד – לא קיים מצוותו (ע"ע בפסחים עח). וכן סובר רמי בר חמא. ואף בשאר קרבנות נקט ריש לקיש שאין טמא מת משלח קרבנותיו. ואין כן הסוגיא דפסחים (סב).

א. הרמב"ם (ביא"מ ב, יב) פסק שטמא מת אינו משלח קרבנותיו. משא"כ טמא שרץ משלח קרבנותיו מלבד קרבן פסח. וע' במנחת חינוך (קסח, ג; 'קומץ מנחה' תפו) שתמה מאין מקורו, הלא מכאן אין ראייה אלא על פסח. וע"ע חדושי הגר"ח ס. וע"ע בפסחים (סב).

והמצורע אינו משלח קרבנותיו (ע' מועד קטן טו–טז). ויש אומרים שהוא הדין בכל טומאה היוצאת מן הגוף (עתוס' שם. וע' מנחת חינוך קסח, ג תפו, ו; מנחת ברוך כב).

ב. קרבנות הטעונים סמיכה, אין לטמא לשלחם לכתחילה אלא ימתין עד שייטהר ויהא ראוי לסמוך בעזרה, מלבד טמאים כגון זב שאפשר שלא יתרפא לעולם, עדיף שישלח קרבנו ללא סמיכה (עפ"י תוס' חגיגה ד: ועוד. וע' שעה"מ מעשה הקרבנות ג, יג; פרי יצחק ח"א לב – דף נח ע"ג).

ג. מעולת ראייה נתמעט הטמא מן הכתוב ובאת שמה והבאתם שמה – כל שאינו בביאה אינו בהבאה (עפ"י חגיגה ד:). וכן חגיגת הרגל הוקשה לעולת ראייה (עפ"י תוס' פסחים פ. ד"ה אתה, מהירושלמי). ולענין שמחה נראה שמשלחים קרבנם. ובדעת הרמב"ם משמע שאינם חייבים להקריב שלמים ע"י שליח (עפ"י חזו"א או"ח קכד לדף פ).

ה. הציץ מרצה רק על עוון טומאת הקדשים, לא על פיגול ושאר פסולים. ורק על טומאת הדם ולא על טומאת הגוף של האדם המכפר או המתכפר, מלבד טומאת התהום (טומאה מסופקת שאין ידוע בה אדם) שהציץ מרצה בנוזר ובעושה פסח. ודוקא בטומאת מת (כן שנה רבי חייא בברייתא). ולדעת זקני דרום מרצה אף בטומאת התהום של טומאת שרץ אצל כהן המקריב. ורמי בר חמא נסתפק האם יש ריצוי על טומאת התהום של הכהן המקריב (שאע"פ שהפסח קרב בטומאה, נפ"מ להמשך העבודות אצל אותו כהן, כאשר נודע לו לאחר שחיטה על טומאת התהום. עפ"י תוס').

בסוגיא בפסחים (פ–פא) משמע שנקטו לעיקר שהותרה טומאת התהום לכהן המרצה. וכן פסק הרמב"ם (ביאת מקדש ד, ו). ומשמע שם שהוא הדין אף בקרבנות היחיד, הותרה טומאת התהום לכהן, דלא כדמשמע מפרש"י (עפ"י לקוטי הלכות שם ועוד).

עוד בפירוט ביני טומאת התהום – בפסחים פ–פא.

בציבור, טומאה דחוויה מפני ריצוי ציץ, ואף לכתחילה. ויש דעות שא"צ ריצוי ציץ לטומאה בציבור מפני

שהותרה לגמרי (ע' בסוגית יומא ז; רמב"ם ביא"מ ד, ז). ובציבור מרצה הציץ גם בטומאת הגוף (ערש"י יומא ז.
ד"ה בין ובמהרש"א).
כהן שנטמא בשרץ, האם מרצה בקרבן ציבור – משמע לכאורה בגמרא שרק לדעת זקני דרום אינו מרצה
לפי שה'מכפרין' כמתכפרין, אבל לדין מרצה כבטמא מת (כן כתב בשטמ"ק בדעת רש"י). ולדעת ר"ת גם
לזקני דרום מרצה.
ע"ע בפרטות בפסחים עז-עח.

דף כג

- לט. א. מהו המקור לכך שהעבודה נעשית מעומד, והיושב פוסל עבודתו?
ב. פסולי עבודה דלהלן שעבדו, האם דינם במיתה בידי שמים? ערל, אונן, יושב, זר, מחוסר בגדים, אינו
רחוץ ידיים ורגלים, שתוי יין?
א. לעמד לשרת – לעמידה בחרתיו ולא לישיבה. כשהוא אומר העמדים – שנה עליו הכתוב לעכב, לומר
שמחללים עבודה. (לנוסחאות שלפנינו ברש"י, היושב הריהו כור ולכך מחלל. וע' במפרשים).
ב. ערל, אונן יושב – אינן במיתה אלא באזהרה. זר, מחוסר בגדים (או יתר בגדים, או בחציצה. מנ"ח), שאינו
רחוץ, שתוי יין – במיתה [ודוקא ב'עבודות מתנה' ו'עבודה תמה' – זריקה, הקטרה וניסוך. וראה עוד בפירוט
ביומא כו-כו].

דף כד

- מ. מה דין העבודה (מקבלה ואילך) באופנים הבאים:
א. רגלו אחת של העובד על הרצפה ורגלו אחת על כלי או על דבר אחר.
ב. נדלדלה אבן אחת מקביעותה ברצפה, ועמד עליה.
ג. נעקרה אבן ועמד במקומה.
א. רגלו אחת על הרצפה ואחת על כלי וכד'; רואים, כל שאילו יינטל הכלי יכול לעמוד על רגלו אחת ויעבוד
– עבודתו כשרה. ואם לאו – פסולה.
יש מי שכתב לשמוע שאעפ"י שגם ברגל שעל הכלי יכול לעמוד – עבודתו כשרה (עפ"י שפת
אמת שבת צג:). ונראה שאין הדבר מוסכם (ע"ש בשם התבואות-שור ב).
ב. אבן שנדלדלה מקביעותה ועמד עליה; אם אין דעתו לחברה – ודאי חוצצת ועבודתו פסולה. ואם בדעתו
לחברה – ספק (ר' אמי).
ג. נעקרה אבן אחת ועמד במקומה – עלה ב'תיקו' (רבה זשי בשם ר' אמי). ואע"פ שדוד קידש עד התהום וגם
אם נעקרה הרצפה כולה ועבד ללא רצפה – רשאי, כאן שונה שמא אין דרך שירות בכך.
ברמב"ם משמע שמפרש שהכהן עמד על האבן שנעקרה.